mensch voor u is geweest, maar ook op wat hij als mensch voor u is. Hij heeft u lief en voor u klopt zijn hart en uw zuchten en vragen beluistert zijn oor, en uw lijden ziet zijn oog en tot u spreekt en voor u bidt zijn mond, en voor u open is zijn hand.

Want al is Jezus als mensch, met eere en heerlijkheid gekroond, thans in den hemel en gij op de aarde, als de waarachtige en eenige God is Hij, door de inwoning des Heiligen Geestes, in uw ziel en maakt dus mogelijk den innigen omgang, het verborgen verkeer tusschen hem en u.

En in dat verkeer met uw barmhartige Hoogepriester ligt zoo rijke bron van levensmoed.

Zij ook deze weer bij u als gij op Paschen gedenkt, dat Jezus Christus uit de dooden is opgewekt.

„Toen week hij van hem voor een tijd."

[GOEDE VRIJDAG.]

> En als de duivel alle verzoeking voleindigd had, week hij van hem voor eenen tijd.
> Luk. 4 : 13

Wat aan Golgotha zijn hooge beteekenis schonk is de *persoonlijke* worsteling tusschen *satan* en den *mensch*, maar .... die mensch ge representeerd in den Zoon des menschen, in Christus Jezus.

Buiten de Heilige Schrift om, moge men in Golgotha slechts een openbaring zien van Joodschen priesterhaat en oostersche volksruwheid, voor wie in de Schrift gelooft is die voorstelling ondenkbaar.

Reeds in het Paradijs werd de worsteling aangekondigd tusschen het zaad der vrouw en *het zaad der slang*. „Datzelve zal u den kop vermorzelen, en gij zult het de verzenen vermorzelen."

Na de verzoeking in de woestijn heet het bij Lucas, dat de duivel *„van Jezus week voor een tijd"*, om hem straks bij Golgotha weer op te zoeken.

Zelf sprak Jezus, eer hij den weg naar Gethsemané insloeg, tot zijn jongeren: „Ik zal niet veel meer met u spreken, *want de overste der wereld komt*".

En het apostolisch woord betuigt ons zelfs, dat heel de menschwording van den Zone Gods ten doel had „door den dood teniet te doen dengene die het geweld des doods had, *dat is de duivel.*"

Juist zooals Jezus het uitdrukkelijk vooruit had aangekondigd, zeggende dat nu, met zijn lijden en sterven, „het oordeel kwam en dat *de overste der wereld zou worden buitengeworpen.*" En als op den Pinksterdag de Heilige Geest te komen stond, zou die Heilige Geest dáárom de wereld overtuigen van oordeel, omdat *„de overste der wereld* dan geoordeeld zou zijn."

Ge doet daarom aan Gethsemané te kort, zoo ge er niet anders ontwaart dan een innerlijke zielsworsteling van den lijdenden Messias, en ge ontledigt Golgotha, zoo ge in wat daar geleden werd enkel een triomf van het Sanhedrin over den „verleider der schare" ziet.

Gethsemané zoowel als Golgotha heeft een geestelijken achtergrond, waarvan de wereld niets zag, maar die u door Jezus eigen woord ontsluierd is.

Er zat een persoon, een wezen, een geestelijke macht achter, en die persoon, dat wezen was geen ander dan de vijand Gods en der menschen, de menschenmoorder van den beginne, de aan God ontvallen en daarom gevallen vorst der engelen, satan, de booze, de duivel, die toen nog de overste der wereld was.

Die satan heeft twee aanvallen op Jezus gedaan, om zijn macht te breken.

Jezus had onze menschelijke natuur aangenomen naar *ziel* en *lichaam* beide.

Op die ziel van Jezus waagde hij zijn Godslasterlijken aanval bij de verzoeking in de woestijn.

Toen die mislukt was, week hij van Jezus voor een tijd.

Maar drie jaren daarna kwam hij terug, en toen waagde hij den doodelijken aanval op het vleesch en bloed, d. i. op het *lichaam* des Heeren.

En niet in dien eersten, maar in dien tweeden aanval, at hij zich zelf aan Jezus den dood.

Ook bij het booze moet ge scherp onderscheiden tusschen de verwijderde uitstraling van het kwaad en de persoonlijke bron, het middenpunt en brandpunt, waaruit die uitstraling voortkomt.

Bij de zon hebt ge gelijk onderscheid. Tot in uw kelder dringt de lichtstraal door; maar dit is heel iets anders dan wanneer op heeten Juni dag de zon zelve u op een weg zonder schaduw steekt.

En zoo ook is het met satan.

In elke zonde, tot zelfs in de allergeringste overtreding en tekortkoming, werkt de uitstraling van zijn geestelijke boosheid; maar heel iets anders wordt het, als in de ure der hittige verzoeking satan in persoon op u aanvalt, om uw ziel te vergiftigen en u te ontrooven aan uw God.

Gelijk Jezus de Zonne der gerechtigheid heet, zoo zoudt ge, als het beeld niet te schoon ware, satan de Zon van het geestelijk booze kunnen noemen. En doet ge dit, dan voelt ge terstond het onderscheid tusschen die vele oogenblikken, waarin het kwaad slechts zijdelings langs uw hart sluipt, en die andere levensmomenten, waarin het om het behoud of het verderf van uw ziel ging.

Dit maakt, dat ge gemeenlijk er niets van bemerkt dat ge met satan te doen hebt. Hierdoor komt het, dat oppervlakkige personen levenslang door satan bewerkt worden, zonder dat ze ooit iets van satan bespeuren. Maar dan ook omgekeerd, dat de hoogere geesten, die de machtige principieele worsteling doormaken, de waarheid van satans woelen in alle zonde zooveel duidelijker ontwaren. En bovenal, dat Jezus, die boven allen is, van het begin tot den einde dien persoonlijken aanval van satan klaar doorzag, op het diepst gevoelde, en als de held, de leeuw uit Juda's stam afsloeg. Ja, dat Jezus zelf aanviel, en in zijn sterven dit volbracht en vermocht, dat hij satan ontwricht en voor eenwig geknakt heeft.

Het *Onze Vader* is hier zoo indrukwekkend. Jezus wist vooruit, dat de zijnen elken dag aan satan's aanval zouden blootstaan, maar dat verreweg de meesten er schier nooit iets van ontwaren zouden, hoe ze persoonlijk met den persoonlijken satan zouden te doen hebben.

En juist met het oog op het hierin schuilend gevaar, leert Jezus nu zijn discipelen, en door zijn apostelen zijn kerk, elken morgen en elken avond bidden: „Leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van den Booze".

En aan niets merkt ge zoozeer, hoe het gebed daalt, als aan die vele gebeden, zelfs in de kerk van Christus, waaruit bijna stelselmatig dit bidden tegen satan wegblijft.

De aanval van satan op de ziel van Jezus in de woestijn was niet de heftigste. Veel heftiger was de aanval op het lichaam van Jezus in zijn lijden en sterven.

Bij den aanval op de ziel van Jezus won satan geen duimbreed terrein. Aanval na aanval werd tot driemalen toe vastberaden afgeslagen. In de woestijn is er geen oogenblik deinzen, terugtreden of bezwijken.

Maar bij den aanval op het lichaam, op het vleesch en bloed des Heeren, is het verloop heel anders. Hier is in schijn zelfs een volkomen triomf van satan. Hier is nauwlijks weerstand. Eer een willig bezwijken. Het lam, dat stemmeloos ter slachting wordt geleid. En wat Sassa Schneider ons op het treffend doek te aanschouwen geeft: het gestorven en ontzielde lichaam van Jezus machteloos uitgestrekt, en satan daarbij staande, zich vergastend aan den waan, dat hij den Zone Gods verwonnen heeft, drukt in een beeld, dat u innerlijk beven doet, de schijnwaarheid van wat tusschen Golgotha en de Opstanding lag, aangrijpend uit.

Het geestelijke kent satan, want hij is zelf geest. Bij de verzoeking in de woestijn misleidt daarom de schijn hem niet. Daar voelde hij terstond dat hij afgeslagen was, en ging weg. Hij week.

Maar als de aanval zich richt op 't vleesch en bloed des Heeren, beweegt satan zich op voor hem vreemd terrein. Hij heeft nooit vleesch en bloed gekend. En daarom streed hij op Golgotha met den Zoon des menschen op een terrein dat hij niet kende. Vandaar de ontzaglijke zelfmisleiding. Hij waande overwonnen te hebben, en zie, de overwonnene was niet de Christus, maar hij-zelf.

Juist datzelfde, wat zich heel de kerk van Christus door met zijn martelaren herhaald heeft. Dan waande telkens satan er de geloovigen onder te hebben, en toch was hij het juist, die door het vergieten van het martelaarsbloed de pilaren van Christus kerk vaster had gezet.

Satan kent het vleesch en bloed niet uit eigen ervaring; en daarom kent hij evenmin de macht, die de geest op het lichaam uitoefent.

Hij verstond niet, hoe Jezus aan vleesch en bloed kon afsterven, en juist in dat sterven de macht winnen, om door den geest het lichaam verheerlijkt te hernemen, en zoo over den dood te triomfeeren in zijn Opstanding.

Het was satan niet om den Zone Gods, maar om den Zoon des menschen te doen.

Zijn machteloosheid tegenover God had hij te diep ervaren. Zijn woede ging nu tegen *den mensch*.

Hij had er den mensch onder gekregen. Jezus zelf drukt dit uit, door hem telkens te noemen *den overste der wereld*. De vraag was maar, of hij den mensch er onder zou houden. En die vraag moest tot beslissing komen, toen het Woord vleesch werd, toen Jezus verscheen, en toen in Jezus de mensch zonder zonde voor hem trad, de mensch die niet krachtens ontvangenis en geboorte aan erfzonde onderworpen was.

In dien Zoon des menschen ging heel het menschelijk geslacht naar vrijmaking van satans overmacht. Triomfeerde de Christus, dan was in en door hem aan heel de menschheid het steunpunt geboden, om op te leven, om zich van zonde vrij te maken, om te ontkomen aan satans tyrannie over de zielen.

Daarom kon satan Jezus niet rustig geworden laten. Het ging om zijn macht, om zijn overwicht, om zijn geweld.

Verdwaasd in hoovaardij, waagde hij daarom den aanval, en dat in twee stadiën.

Eerst op de ziel des Heeren, en onmiddellijk legde hij het af, want in Jezus ziel was geen zweem van verzwakking, dan zij de volkomen ontstentenis in Jezus van alle gemeenschap met de erfzonde.

Maar anders stond het bij den tweeden aanval. Jezus had het vleesch en bloed *der kinderen* aangenomen. Niet een nieuw geschapen, ongeschonden vleesch en bloed als in het paradijs. Neen, het vleesch en bloed *der kinderen*. Hij deelde, wat vleesch en bloed aangaat, in onze zwakheid. Hij kon sterven. Niet over Jezus ziel, wel over Jezus' lichaam kon de macht des doods gaan,

En zoo bezweek, zoo stierf uw Heiland. Zijn vleesch werd gebroken, zijn bloed werd vergoten

Maar juist omdat de onzondige ziel niet aan het vleesch en bloed, maar het vleesch en bloed aan den zondeloozen geest is onderworpen, wordt niet Jezus, maar satan zelf in dit sterven overwonnen, en is de Opstanding van den Christus satan's ondergang en de triomf van den mensch.

Amsterdam, 1 April 1904.

Een nieuw proefschrift.

Ofschoon het bij het vermeerderen van het aantal promoties aan de Vrije Universiteit op den duur wel onmogelijk zal zijn, anders dan bij exceptie de aandacht te vestigen op de proefschriften van onze jonge doctoren, toch zal zeker niemand het laken dat ditmaal een woord van hulde wordt gebracht aan den heer R. H. Woltjer, die 24 Maart jl. met een doorwrochte dissertatie: „De Platone prae-socraticorum philosophorum existimatore et iudice" den doctorstitel in de letteren en wijsbegeerte met den hoogsten lof aan de Vrije Universiteit verwierf.

Al mag dit onderwerp, mee omdat de dissertatie in het Latijn geschreven is, slechts in den beperkten kring der vakgeleerden de belangstelling wekken, toch verblijdt het ons dat Dr. Woltjer een dergelijke ernstige studie aan den grootsten philosoof der oudheid, Plato, wijdde. De Christelijke kerk heeft steeds erkend, dat het licht der gemeene genade in bijzondere mate dezen grooten Grieksehen wijsgeer geschonken is geweest, en zich het nauwst bij hem aangesloten. Met name geldt dit van die richting in de Christelijke kerk, die om haar kloek optreden voor de Souvereiniteit Gods ons het naast staat. Augustinus achtte Plato zeer hoog. Calvijn, die anders met de heidensche philosofen niet dweepte, maakte vergelijkenderwijs voor Plato een uitzonderng. En Groen van Prinsterer schreef een studie over een soortgelijk onderwerp als Dr. Woltjer thans behandelde. Dr. Woltjer beweegt zich dus met deze dissertatie in de historische lijn, en indien de vrucht van voortgezette studie mag zijn, dat door hem nog meer licht over Plato's philosophie, ook over haar invloed op het Christelijk denken, ontstoken wordt, dan zal daarin een eere liggen voor de Vrije Universiteit.

Gelijk Ds. Sikkel in *Hollands Kerkblad* terecht opmerkt, bewijst ook deze dissertatie weer, hoe dwaas het zeggen is, dat de Vrije Universiteit een drilschool is, waar de studenten als marionnetten worden gedresseerd, en waar geen wetenschappelijke arbeid geleverd wordt. Het zonderlinge geval doet zich toch telkens voor, ook bij deze dissertatie, dat de deskundigen, zoowel de hoogleeraren van onze Rijksuniversiteiten als die buitenslands, in de meest vleiende bewoordingen zich over de proefschriften onzer jonge doctoren uitlaten en gulweg erkennen, dat de doctorstitel ten volle verdiend is. Maar dat in de Tweede Kamer en in de groote liberale pers men geen woorden scherp genoeg vindt, om de onwetenschappelijkheid der Vrije Universiteit aan de kaak te stellen en haar het recht om over een wetenschappelijken graad te oordeelen, ontzegt.

Wel een bewijs, dat hier niet het belang der wetenschap, maar alleen partijbelang aan het woord is.

De Vrije Universiteit mag trotsch wezen op den arbeid, dusver door haar kweekelingen geleverd.

De ridders der droeve figuur.

De samenkomst, die onder leiding van Dr. Vos te Utrecht plaats vond, liep op een reusachtig fiasco uit.

Slechts een goede honderd predikanten waren op het appel verschenen.

Alsof het een heimelijke samenzwering gold, werd aan de pers van meetaf de toegang ontzegd.

En ten slotte werd — nog niet eens met algemeene stemmen — een motie aangenomen, waarin positief aangaande de wenschen der heeren *niets* te lezen staat, maar alleen uiting gegeven wordt aan hun fellen haat tegen de eenige Gereformeerde Universiteit in ons vaderland.

Schier heel de christelijke pers heeft zich dan ook over dit stukske van domineespolitiek vroolijk gemaakt. Niet het minst omdat deze geestelijke heeren zich vooral bezorgd toonden over 's lands schatkist. Één ton aan de Vrije Universiteit toegezegd, zou de finantien van het Rijk in de war brengen. Wellicht worden de heeren straks bekort in hun eigen tractement.

Maar naast dien lachwekkenden is er ook een ergerlijke kant aan de zaak.

Ds. Moquette ontzag zich niet in zijn openingswoord ook het oude wapenlied der Reformatie aan te halen.

Al was de Kerk in gevaar en al woedde de hel, geen nood, want Christus zou zijn Kerk in stand houden.

Lees voor de Kerk het Synodaal Genootschap en voor het woeden der hel de Vrije Universiteit, en de toepassing is duidelijk.

Te bevreemden behoeft dit niet.

Zoo verweet ook Beets in 1869 in Christelijk Nationaal aan Groen van Prinsterer, dat zijn strijd voor de vrije Christelijke School *diabolisch* was. En geheel op die lijn ligt het, wanneer thans het streven van de eenige Christelijke Hoogeschool in ons land gelijk wordt gesteld met het woeden der hel.

En wat nu de diepere achtergrond van deze beweging is?

Prof. Chantepie de la Saussaye heeft volkomen terecht opgemerkt in de *Nederlander*, dat het Wetsontwerp op het Hooger Onderwijs voor de Ned. Herv. Kerk geen de minste schade brengt en heel deze oppositie alleen voortkomt uit ouden wrok over de Doleantie.

Wel ligt de Doleantie bijna twintig jaar achter ons en heeft een jonger geslacht geleerd, dat we over de kerkelijke kloven heen elkaar de broederhand hebben te reiken, om tegenover den vijand van ons geloof pal te staan.

Maar wie ook vergat en vergaf, niet Dr. Vos, die gaarne bij elke gelegenheid nog eens poseert als de Beschermer en Redder der Vaderlandsche Kerk en die nog altoos op duurzamer blijk van hulde van de Synode wacht, dan den thans reeds afgedragen pelsmantel.

De jongste Encycliek.

De herinnering aan het 13e eeuwfeest van het pontificaat van Paus Gregorius VII heeft den tegenwoordigen Paus aanleiding gegeven een Encycliek uit te vaardigen, waarin de toestand van Europa in de 7e eeuw met dien van thans wordt vergeleken.

Wat de Paus tot verheerlijking van zijn voorganger zegt, laten wij onbesproken. Want al heeft de historische critiek in menig opzicht aan Gregorius VII recht laten wedervaren, toch blijft het Protestantisme terecht in dezen eminenten paus den man zien, die 't meest tot de deformatie der Kerk in hierarchischen zin heeft bijgedragen, en meeinstemmen in het loflied op hem gezongen, kan het Protestantisme niet.

Maar wel is voor ons van belang, wat de Paus oordeelt over den strijd, dien het Christendom in onze dagen tegen de macht van het ongeloof te strijden heeft. Dien strijd nu heeft de Paus volkomen terecht geteekend als een strijd tegen de grondslagen van de Christelijke Kerk, waarmede ons geloof staat of valt.

Volgens het resumé, dat het *Centrum* van deze Encycliek gaf, handelde de Paus eerst over de ongeloovige critiek:

Van dit alles blijft de herinnering Ons heugelijk. Wanneer Wij van de hoogte des Vaticaans rondzien, dan worden Wij door minstens even groote vrees bevangen als Gregorius. Zoo geweldig zijn de stormen om Ons heen, zoo talrijk de vijanden, zoo gering de menschelijke hulpmiddelen, dat Wij nauwelijks raad weten. Maar bedenkende, op welke plaats deze pauselijke Stoel gevestigd is, gevoelen Wij ons veilig. Want van Gods hulp wordt de Kerk nooit verstoken. De beloften van Christus falen niet, zooals de ervaring afdoende leert.

Wereldrijken zijn te gronde gegaan; bloeiende volken vernietigd; dikwijls zijn naties als 't ware van ouderdom en uitputting gestorven. Maar de Kerk blijft altoos jong en volkrachtig omdat haar de kracht doorstroomt, die vloeide uit Christus' Hart aan het Kruis. De machtigen der aarde zijn tegen haar opgestaan, maar verdwenen; zij bleef. De wijsgeeren en geleerden hebben met bijna eindelooze variëteit naar middelen gezocht, om de leer der Kerk te bestrijden en haar leergezag als een dwaasheid te doen gelden. Maar van hun theorieën maakt de geschiedenis melding als vergeten en weggevaagd, terwijl het licht der waarheid uit Petrus' burcht nog altoos met denzelfden glans blijft stralen, als toen Jesus verklaard heeft: „Hemel en aarde zullen voorbijgaan, doch Mijne woorden zullen niet voorbijgaan."

Met woorden van den H. Gregorius zet de H. Vader dit nader uiteen en zegt, naar dezelfde beginselen de rechten der Kerk te zullen verdedigen. Toen weliswaar waren de volkeren, hoezeer ook onbeschaafd, toch vol verlangen naar het leven, dat hun niemand schenken kon dan Christus door de Kerk. En zij ontvingen het leven overvloedig, daar van de Kerk het bovennatuurlijke leven der zielen uitgaat. Thans echter is men, trots de beschaving, dit leven moe, ofschoon het de voornaamste en vaak ook eenige bron is van zooveel goed.

Ja, men legt de bijl aan de Kerk zelve en tracht haar de levenskracht te onttrekken, opdat haar ondergang te zekerder worde en zij niet meer zou kunnen opbloeien.

In deze dwaling, de grootste van onzen tijd, ligt de oorzaak van eeuwig verderf voor zooveel menschen en van de schade, welke helaas aan den godsdienst wordt berokkend. Men loochent elke bovennatuurlijke orde en deswege de mogelijkheid van het wonder; men bestrijdt zelfs de bewijzen, die het bestaan van God aantoonen. En van daar uit komt men tot de noodlottigste dwalingen, die met het gezond verstand in strijd komen en gevaarlijk zijn voor de goede zeden.

Uit de ontkenning van het bovennatuurlijke komt een valsche historische kritiek voort. Al wat op de bovennatuurlijke orde betrekking heeft, tot haar behoort, haar veronderstelt of door haar wordt verklaard, gaat men zonder nader onderzoek uit de geschiedbladen schrappen; zooals de Godheid van Christus, Zijn Menschwording, Zijn Verrijzenis, verder alle stukken van ons Geloot. Heeft de wetenschap dezen verkeerden weg ingeslagen, dan zijn er geen perken meer, die de kritiek kunnen keeren, en deze deigt uit de Heilige Schriften alles wat haar niet bevalt, of wat zij in strijd acht met de stelling die zij bewijzen wil.

Wordt de bovennatuurlijke orde ontkend, dan moet de vroegste geschiedenis der Kerk op geheel ander fundament worden opgebouwd en derhalve gaat men naar goeddunken met de geschiedenis te werk en laat men de schrijvers der bronnen zeggen, wat men gaarne wil, niet wat zij hebben bedoeld.

Het gevolg daarvan is, dat velen, verblind door het wetenschappelijke materiaal en zijn bewijskracht, hun geloof verliezen of daarin zwaar geworden geschokt. Anderen echter blijven vast in het geloof en beschuldigen de wetenschappelijke critiek, dat zij het geloof ondermijnt, terwijl deze toch op zichzelve daaraan onschuldig is en voordeel moet brengen, wanneer zij goed wordt uitgeoefend.

Noch de eenen, noch de anderen erkennen dat ze van een verkeerd uitgangspunt beginnen, namelijk van een valsche wetenschap, die noodzakelijk tot valsche gevolgtrekkingen voert.

De weerlegging van deze dwalingen zal nooit effect hebben, wanneer niet alle vragen anders worden gesteld, d. w. z., wanneer niet de dwalenden het terrein der critiek verlaten en zich wenden tot het gebied der wijsbegeerte.

In de tweede plaats wordt de invloed der valsche wetenschap op de zedelijkheid geschilderd:

> Niet minder te bejammeren zijn de treurige gevolgen der boven aangeduide ontkenning voor de zedeleer.
>
> Neemt men aan, dat er niets bestaat buiten deze zichtbare wereld, dan is er geen teugel meer voor den hartstocht.
>
> Gij ziet dan ook, eerwaardige broeders, zegt de H. Vader, dat de overtreding der zedenwet overal groot is en ook niet door de burgerlijke autoriteit kan worden bedwongen, waar deze niet tot bovennatuurlijke hulpmiddelen haar toevlucht neemt. Vandaar ook het verzet tegen de openbare orde, de revolutie. Heeft men met God afgedaan, dan houdt ook alle achting voor de burgerlijke wetten op, de rechtvaardigheid wordt met voeten getreden, de natuurlijke vrijheid verkeerd begrepen, het huisgezin uiteengerukt.
>
> En toch is er voor de wereld geen heil dan in Christus. Tot Hem dus moeten allen gaan, uit Zijn mond de woorden des eeuwigen levens aanhooren. Hij blijft steeds de hoeksteen der menschelijke samenleving en ook thans is het waar, dat er buiten Hem geen heil is.
>
> Daaruit is te zien de volstrekte noodzakelijkheid, om met alle kracht den nadruk te leggen op de bovennatuurlijke orde: bij den armen arbeider zoowel als bij de grooten dezer wereld, die de volkeren beheerschen.
>
> Vóór alles moeten wij onze toevlucht nemen tot het bizonder en openbaar gebed, om de barmhartigheid des Heeren over ons af te smeeken.
>
> Maar dat is niet genoeg: door prediking moeten de geesten weer worden verlicht, de dwalingen worden bestreden met de beginselen eener ware en gezonde philosophie, evenals met alle middelen die de voortschrijdende historische studie levert.
>
> Ook Christus' zedewet moet weder worden ingescherpt, de gehoorzaamheid, de rechtvaardigheid, de naastenliefde, de overgave aan den wil Gods. En dit alles moet diep in de harten worden ingedrukt.
>
> Maar met deze plichten moet de leer van Christus verbonden worden, zoodat de bedroefden worden getroost, zoodat wij de tranen drogen en den noodlijdende hulp verschaffen.
>
> Aan de beoefening van deze liefde willen wij ons geheel en al wijden, voor allen alles zijn, om allen voor den Heer te winnen, terwijl wij zelven ons leven offeren, naar het voorbeeld van Christus, die zegt tot de herders Zijner Kerk: „Een goede Herder geeft zijn leven voor zijn schapen".
>
> Hoe ver dwalen derhalve zij van de waarheid af, die de Kerk een dienst meenen te bewijzen en het zielenheil denken te bevorderen, doordat zij groote concessies doen aan een valsche wetenschap en zich inbeelden, op deze wijze gemakkelijker de dwalenden te winnen, terwijl zij in werkelijkheid voortdurend in 't gevaar verkeeren, zelven te gronde te gaan. De waarheid is slechts één, duurt eeuwig en is niet aan de wisseling der tijden onderworpen.
>
> Zoo dwalen ook zij, die op het welzijn der lagere klassen bedacht zijn, maar terwijl zij voor de stoffelijke welvaart zorg dragen, het geestelijk geluk en de plichten, welke het christelijk geloof oplegt, volkomen negeeren. Men ontziet zich niet, menigmaal de waarheden van het Evangelie verborgen te houden, uit vrees, dat het volk daardoor zou worden afgeschrikt en zou weigeren, ze te volgen. Wel moet men met omzichtig beleid optreden, wanneer men met menschen te doen heeft, die ongeloovig zijn, maar men moet daarbij ook op Gods genade vertrouwen.

Terwijl ten slotte de roeping der Kerk voor de toekomst aldus geteekend wordt:

> „Zooals Wij reeds meermalen hebben gezegd, is niets veranderd in het leven der Kerk.
>
> „Erfgename van haren goddelijken Stichter bezit zij de kracht, in alle, hoezeer ook verscheiden eeuwen en tijdsomstandigheden niet alleen voor de zielen zorg te dragen, wat hare eigenlijke taak is, maar ook veel bij te dragen tot bevordering der ware beschaving, wat uit den aard harer bediening volgt. De schat van goddelijke openbaring, aan de hoede der Kerk toevertrouwd, moet op machtige wijze al het ware, goede en schoone in de aardsche orde der dingen bevorderen, en dit te meer, naarmate het streven God betreft, die de bron is van alle waarheid, goedheid en schoonheid.
>
> „Groote voordeelen schenkt de Goddelijke leer der menschelijke wetenschap, doordat zij een breeder gebied ter kennis van nieuwe feiten ontsluit of den juisten weg opent tot navorsching en de verkeerdheden van een bepaalde methode ter zijde stelt.
>
> „Op zedelijk gebied heeft de Verlosser ons als hoogste bewijs van volkomenheid den hemelschen Vader, de oneindige goedheid Gods zelve, geschonken. Daardoor erlangt de altijd zorgvuldiger naleving der natuurlijke zedenwet een machtigen prikkel, zoodat het individu, het huisgezin, de maatschappij daardoor worden gesterkt en verheven.
>
> „Als de schoone kunsten zich richten op God den oorsprong van alle schoonheid, verheffen zij zich gemakkelijker boven het alledaagsche en brengen des te zekerder de idee tot uitdrukking, in welke het wezen der kunst bestaat. Oneindig veel goeds hebben de kunsten bewerkt in dienst van den godsdienst, waarin alles aan de Godheid werd ten offer gebracht, wat de kunsten aan volheid, rijkdom, schoonheid en lieftalligheid bezitten. Dat is de oorsprong der heilige kunst, dat is het fundament, waarop elke profane kunst stond en nog staat. Wat Wij korteling in een *Motu Proprio* over de hervorming van het gezang en de kerkmuziek hebben gezegd, geldt ook voor de schilderkunst, beeldhouwkunst en bouwkunst, deze schitterende scheppingen van den menschelijken geest, welke de Kerk altijd aangemoedigd en bevorderd heeft. Door deze hooge gezindheid zijn tempels gebouwd, waarin onder verheven ceremoniën en indrukwekkend gezang de geest tot den hemel werd opgevoerd.

Ongetwijfeld komt ook in deze Encycliek min of meer het Roomsche standpunt uit.

De nadruk, die hier gelegd wordt op het bovennatuurlijke; de roeping die de schoone kunsten heeten te hebben tegenover de religie; het op den voorgrond schuiven van de geïnstitueerde Kerk als macht, die in het menschelijk leven alles beheerschen moet; dat alles verraadt den Roomschen zuurdeesem. Een Protestant zou anders geschreven hebben.

Maar desniettegenstaande waardeeren wij dit fier protest tegen de goden dezer eeuw. Hoe scherp principieel de tegenstelling tusschen ons en Rome ook moge zijn, in den strijd tegen het ongeloof, dat de fundamenten der Christelijke religie aantast, weten we ons met de Roomsche Christenheid een.

En het schijnt ons geen ongunstig voorteeken, dat deze nieuwe Paus in zijn eerste Encycliek dat breedere standpunt inneemt, waardoor de algemeene belangen der Christelijke Kerk op den voorgrond worden geschoven.

Daardoor wordt meer dan door een Syllabus errorum de zaak van Christus Kerk gediend.

Organisatie en Kerk.

De hooghartige wijze, waarop de voorzitter der Haagsche Synode het verzoek van 25 classicale vergaderingen om de organisatie der kerk ter hand te nemen, van de hand heeft gewezen, heeft aan de heeren Prof. J. H. Gunning, Dr. Ph. J. Hoedemaker, Dr. P. J. Kromsigt, Dr. B. van Meer en Ds. Chr. Hunningher een Open Brief aan de Synode in de pen gegeven, waarin op kalme en waardige wijze de beschuldigingen, tegen hen ingebracht, worden weerlegd en nog eenmaal een beroep wordt gedaan op de conscientie der Synode, dat zij de verwoesting der kerk niet zal laten voortgaan.

Volkomen terecht wordt er op gewezen, dat het groote kwaad schuilt in de organisatie, die in 1816 op onwettige wijze aan de Kerk is opgedrongen. Het is die organisatie, zoo klagen de adressanten, die „den Heiligen Geest bedroeft en uitblusscht". Zelfs al waren de predikanten en de gemeente weer orthodox geworden, dan was daarmede dat kwaad nog niet verholpen. Want, zoo zeggen de adressanten:

> Want zij zouden de Sacramenten, de steunpilaren des geestelijken levens, niet naar eisch kunnen bedienen, immers de *lucht* konden zij, in een kerk waar Gods Woord geen gezag als regel in de kerkbesturing heeft, niet uitoefenen naar den eisch van hun Ambt. Dat zij, alvorens naar eigen overtuiging den CHRISTUS der Schriften als den *Eenigen* weg des heils te kunnen prediken, eerst bij het aanvaarden van hun ambt een kerkregeling hadden moeten ondertcekenen die ook hen die dezen CHRISTUS niet prediken, *met gelijke bevoegdheid* tot den dienst toelaat